

Poetik, eller - Tio bud om litteratur.

Trots att *litteraturen* saknar moral, eller bör läsas och bedömas utefter andra lagar än de som bygger på bra och dåliga, goda och onda ämnen; - kunde litteraturen (som efterbildande företeelse) ges en moral. Detta vore en övergripande moral, ett slags rättesnöre och uppsättning regler som säger oss vad litteraturen kunde vara.

Denna moral går under namnet "Tio bud om litteratur".

Den frågvide och den vise; förspel.

Den frågvide: Men hur är det möjligt, att ge något utan moral moral?

Den vise: Det är inte särskilt svårt. Eller – det kan man göra! Du fattar endast pennan (tangenterna)... Moraler finns överallt. Det handlar mest om – *att lyssna*. Så står hon plötsligt där, moralen, glad över att ha blivit funnit, upprymd över att få visa sig, lägga ut sin plan...

Den frågvide: Lyssna?

Den vise: Ja lyssna – och du ska finna.

Den frågvide: Vad menar du?

Den vise: Bara att litteraturen är skild från *teorin om litteraturen* och att den senare, genom att vara sig själv (teori), är *omtalande, beskrivande* och *något som försöker förstå och översätta sitt ämne* (litteraturen). Detta gör att den måste baseras och utgöras av en viss moral, det vill säga: regler, lagar och bud, - *vetenskap*.

Och: denna moral finns redan *före* vi skriver ner den. Den är visserligen dold, - men för det tålmodiga och envise står den plötsligt upp, skimrande och "ny". Men vi skapar den inte.

Den frågvide: Men... varför en moral om litteraturen? Måste den finnas?

Den vise: Nja... Det tycks människan omöjligt att låta bli att fingra på sina verksamheter, att icke självreflexivt fundera på sina vanor, enkla som svåra. Därav – teorins 'naturlighet' eller *nödvändighet*.

Den frågvide: Du pratar även om författaren?

Den vise: Javisst! Vare sig man kallar honom geni eller – kombinatör, kopianör, uppfinnare eller samlare, så finns han där, - bakom orden... som dess utsägare och utvinnare, dess användare.

Den frågwise: Det var märkliga namn att sätta... Hur menar du?

Den vise: Nej! *Nog!* - Du får höra buden istället!

- I. Litteratur består av språk, ord, - *organiserade på ett speciellt sätt*. Denna organisation är också *dess form*. Utan den finns inte litteratur.
- II. Litteraturens form, *språket*, är viktigare än innehållet. Detta främst på grund av a) innehållet är beroende av formen för att finnas. Utan det senare skulle det tidigare inte existera (böcker skulle i bästa fall tänkas, inte uttryckas). b) *Hur* innehållet uttrycks är viktigare än *att* det uttrycks. Alla bär på berättelser men bara några kan (vill, är intresserade av att) skriva dem.
- III. Litteraturens innehåll må vara underordnat formen, - men utgör likväl litteraturens andra sida. Detta innehåll bör kunna ses som verklighet gjord stilla, satt på paus (i kontrast mot verklighetens kaosartade framtoning, dess eviga pågående). Och på detta sätt uppställer litteraturen verkligheten (likt en målning) för läsaren; den plockar med den, framhäver, bortför, inskräper, fördjupar (genom att förenkla).
- IV. Litteratur är aldrig *omedelbar* eller *exakt avbildande* (autentisk). Den består av språk (en viss språkteknik) och är därför: *omtalande, tillrättalagd, konstruerad*; - ty språket kan aldrig *ske*, aldrig återge erfarenhetens exakta stil eller sätt. Språket kräver alltid en viss *eftertanke* (som i sin tur kräver tid). Detta ger att litteraturen är *något annat än verklighet*. Verkligheten finns snarare som stoff för litteraturen, som något att använda och utnyttja.
- V. Litteratur är bra eller dåligt skriven, kort och gott. Huruvida den är moralisk/omoralisk är ovidkommande. Om man vill bestämma en litteraturs värde beror det på *hur* den skrivits inte på *vad* som skrivits.
- VI. Litteratur är att tänka, men att inte tänka klart. Den är att fråga, inte att svara; den är att leta, inte att finna; den är att tro, inte visshet. Genom detta är den märklig, liksom ovan för människan (att förstå). Andra språk (politiskt, filosofiskt, religiöst, till exempel) strävar efter att förklara, svara, veta och utvinna sanning. Litteraturen vill *dekonstruera* den för att sedan – uppenbara den.
- VII. Författaren är den som "utför" litteratur. Han är den som förmedlar och manifesterar den, gör den synlig. *Men han skapar den inte*. Snarare läser han den, lyssnar han efter den, hör och ser han den (plötsligt). Sedan skriver han den, *sin litteratur*, som mer har uppenbarats för honom än uppfunnits av honom. (Litteratur finns alltså *före* författaren. Han måste bara välja ut den bland olika möjliga litteraturer).

- VIII. Författaren gör litteratur av verklighet och/eller av annan litteratur (konst). Den tidigare skriver han om (omarbetar han) utan att vara en del av den. Han resignerar från den, eller: *erövrar sin ensamhet för att kunna se litteraturen i verkligheten* (det vill säga: han betraktar verkligheten med distans och kan på grund av detta göra litteratur av den). Den senare (annan litteratur) skriver han genom, *ur*, citerar han, utgör hans "livserfarenheter". Givet detta kan verkligheten snarare beskrivas som överklig för författaren medan litteraturen är hans verklighet.
- IX. Författaren slåss först med allt som inte är litteratur, sedan med litteraturen själv. Detta är beklagligt men oundvikligt, för litteraturen behöver tid för att visa sig och bli till, den behöver tystnad och tankekraft, - och därför måste författaren (innan han blir författare) *ge sig själv tid*. På så vis gör han litteraturen *överhuvudtaget möjlig*. Men detta kräver dragkamp och envishet, för det innebär i sträng mening att han måste överskrida allt annat som tar tid från honom *förutom* litteraturen (verkligheten i alla dess olika former). Men när han överkommit detta kan kampen med litteraturen börja (en kamp som sällan är lika svår som den första).¹
- X. Författaren känner *allvar* gentemot sin verksamhet, sin litteratur. Detta blir hans liv; *hans verk blir hans liv*. Och det tycks som om: ju större allvar gentemot litteraturen desto mindre allvar gentemot verkligheten. Verkligheten finns främst som medel, som text, *som ett visst material att använda*. Detta gör författarens förhållande till det som han avbildar problematiskt, eller människoovänligt. Detta är också en paradox (och något som kan vara svårt att förstå); å ena sidan skriver författaren böcker som – om de skrivs bra – skildrar människan *genomlyst*. Han känner alla hennes rörelser och erfarenheter. Men för att detta ska vara möjligt blir författaren ett slags buddhistisk munk. En vidsynt mördare – där den enskilde och specifika människan försvinner medan människan som sådan uppstår. Detta ger: en *seende* och *känslig* litteratur – och en *ensam* människa.

Den frågvisse och den vise; efterspel.

... Och nu tyckte till och med den vise att han var vis - och han såg på den frågvisse och sa: "Visst är litteraturen intressant ur ett moraliskt perspektiv? Dess moraliska väsen tycks liksom fylla sig själv med så motsägelsefulla och ambitiösa regler, att den nästan - i sig själv - påminner om ett konstverk. Ja kanske är det det som är frågan: vad är det egentligen för skillnad på teorins omtalande språk (om litteraturen) och litteraturens omtalande språk (om verkligheten)? - Kunde de vara samma? Kunde båda vara konst²? Vad tror du?"

¹ Denna vandring till ensamhet kräver (eller underlättas av) - medel. Ju mer medel desto mer tid, för desto mindre behöver man arbeta för att erhålla medel (och tid). Därmed blir författaren som människoslag ett slags aristokrati, - med få (små) uppgifter i världen, men stora *vid sidan av*.

² Begreppet "konst" signalerar inte samma sak som "litteratur". Det bör istället ses som något större och vidare, något i vilket litteraturen (jämför andra konstformer) innesluts och finns i. – Frågan här handlar alltså om huruvida teorin, likaväl som litteraturen, kunde ses som konst, dvs. vara en verksamhet som är mer intresserad av

”Jag? – Aldrig! *Ingenting!* Jag vet inte!” svarade den frågvide. ”Det är för många regler! För mycket att ta hänsyn till! Hur kan man överhuvudtaget skriva en bok efter att ha hört om detta? – *Kan du? Vill du – visa mig?*”

Men den vise skakade på huvudet och sa: ”Nej, jag kan bara lagarna och buden, dessa teoretiska stolpar... – Vill du skriva... Då behöver du en annan hjärna än min; en lättare, vidare, friare än denna... En som saknar moral.”